

დავით ქვრივიძე, მარინა ციმაკურიძე, მაია ციმაკურიძე
**საქართველოსა და საფრანგეთის შრომის ინსპექციის შესახებ კანონის ფუნქციონის
 შედარებითი ანალიზი**

თსუ, კვების, ასაკობრივი მედიცინის, გარემოსა და პროფესიული ჯანმრთელობის დეპარტამენტი,
 თბილისი, საქართველო

Doi: <https://doi.org/10.52340/jecm.2026.01.10>

DAVIT KVRIVIDZE, MARINA TSIMAKURIDZE, MAIA TSIMAKURIDZE

**COMPARATIVE ANALYSIS OF THE FUNCTIONING OF THE LAW ON LABOUR INSPECTION OF
 GEORGIA AND FRANCE**

TSMU, Department of Nutrition, Aging Medicine, Environmental and Occupational Health, Tbilisi,
 Georgia

SUMMARY

The article provides a comparative analysis of the labour inspection legislation of Georgia and France, with special emphasis on the functions of occupational safety specialists, on employers' obligations and control mechanisms. Laws, official documents, reports of international organizations, and academic literature are analyzed. The Georgian and French labour inspection models and challenges that exist in the practice of implementing occupational health and safety are compared.

Keywords: Labour Inspection, Occupational health and safety, Labour Law, ILO

პროფესიული ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების საკითხები თანამედროვე შრომითი ურთიერთობების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გამოწვევაა. შრომის ინსპექცია წარმოადგენს შრომითი უფლებების დაცვისა და შრომის პირობების მონიტორინგის მთავარ განმახორციელებელს. საქართველო და საფრანგეთი განსხვავებული სოციალურ-ეკონომიკური კონტექსტების მქონე ქვეყნებია, თუმცა ორივე ქვეყანა ცდილობს დააკმაყოფილოს საერთაშორისო სტანდარტები, მათ შორის ფუნდამენტური - შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (ILO) კონვენციები. 2019 წელს საქართველოს შრომის კოდექსში შეტანილ მნიშვნელოვან ცვლილებებს მოჰყვა შრომის ინსპექციის სამსახურის გაძლიერება. საფრანგეთში კი შრომის ინსპექცია მრავალწლიანი გამოცდილებისა და ევროპული რეგულაციების შესაბამისად ფუნქციონირებს.

საქართველოს შრომის კოდექსი (2010, რედ. 2023) და კანონი „შრომის ინსპექციის შესახებ“ (2020) ადგენს შრომის ინსპექციის სამსახურის ფუნქციებს.

საქართველოს კანონით განსაზღვრულია შრომის ინსპექციის სამსახურის იურიდიული სტატუსი (საჯარო სამართლის იურიდიული პირი), მიზნები (შრომის ნორმების ეფექტიანი გამოყენება), უფლებამოსილებები (ინსპექტირება, სარჩელების განხილვა, რეკომენდაციები), ადმინისტრაციული მონაცემები (მთავარი ინსპექტორი, მოადგილეები, მრჩეველთა საბჭო), გამჭვირვალობის მექანიზმები (წლიური ანგარიში), საქმიანობის ფარგლები (გამონაკლია სამართალდამცავი და თავდაცვის სტრუქტურები).

სამსახური პასუხს აგებს პროფესიული უსაფრთხოების, დასაქმებულთა უფლებების დაცვასა და სამუშაო გარემოს მონიტორინგზე. წარმომადგენელს უფლება აქვს შევიდეს სამუშაო სივრცეებში, შეამოწმოს სამუშაო გარემოს პირობები და გასცეს რეკომენდაციები ან სანქციები. მნიშვნელოვანია, რომ კანონი დასაქმებულებს აკისრებს წარმოებაში/ორგანიზაციაში პროფესიული უსაფრთხოების სპეციალისტის აყვანის ვალდებულებას, რაც დამოკიდებულია ორგანიზაციაში დასაქმებულთა რაოდენობაზე (საქართველოს შრომის კოდექსი, მუხლი 351).

საფრანგეთში შრომის ინსპექცია რეგულირდება „Code du travail“-ით, რომელშიც განწესებულია შრომის ინსპექციის კომპეტენციები, უფლებები და კონტროლის მექანიზმები.

საფრანგეთში შრომის ინსპექცია (Inspection du Travail) წარმოადგენს სახელმწიფო ადმინისტრაციის სტრუქტურას შრომის სამინისტროს დაქვემდებარებაში; რეგულირდება შრომის კოდექსით (Code du travail), რომელიც აწესებს მკაცრ ნორმებს შრომითი უფლებების დაცვის, შრომის პირობების და უსაფრთხოების თვალსაზრისით; შრომის ინსპექტორები არიან სახელმწიფო მოხელეები, დამოუკიდებლობით აღჭურვილნი, სასამართლოს მსგავსი დაცვის მექანიზმებით; გააჩნიათ სერიოზული უფლებამოსილებები, როგორცაა: საწარმოში ყოველგვარი წინასწარი გაფრთხილების გარეშე შესვლა, დოკუმენტაციის მოთხოვნა, საწარმოს ფუნქციონის დროებით შეჩერება სერიოზული დარღვევის აღმოჩენისას, პროტოკოლის შედგენა, რომელიც შეიძლება გადაიზარდოს სისხლისსამართლებრივ ან ადმინისტრაციულ სანქციებში.

შრომის ინსპექტორები დამოუკიდებლები არიან და ექვემდებარებიან შრომის სამინისტროს (Ministère du Travail). მათ აქვთ არა მხოლოდ სამართალდარღვევების დოკუმენტირების, არამედ სანქცირების უფლებაც. ევროპული დირექტივები და ILO-ის კონვენციები პირდაპირ ინტეგრირებულია ეროვნულ კანონმდებლობაში.

პროფესიული უსაფრთხოების სპეციალისტებისადმი წაყენებული მოთხოვნები, საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, მოიცავს:

- თუ დამსაქმებელს ჰყავს 20 ან ნაკლები დასაქმებული, შეუძლია თავად შეასრულოს პროფესიული უსაფრთხოების სპეციალისტის ფუნქცია შესაბამისი აკრედიტაციის შემთხვევაში;
- 20–100 დასაქმებულის შემთხვევაში – საჭიროა მინიმუმ 1 სპეციალისტი;
- 100 ან მეტის შემთხვევაში – საჭიროა ფუნქციონდეს მინიმუმ 2 სპეციალისტისგან შემდგარი პროფესიული უსაფრთხოების სამსახური. ეს მოდელი მიზნად ისახავს პროპორციულ მიდგომას, თუმცა პრაქტიკაში ხშირად ვლინდება ფორმალურობა და კადრების დეფიციტი. საფრანგეთში პროფესიული ჯანმრთელობის და უსაფრთხოების მენეჯმენტის საკითხები

ორგანიზაციულად მოიცავს სამ ძირითად რგოლს:

1. Intervenat en prévention des risques professionnels (IPRP) – პროფესიული რისკების პრევენციის სპეციალისტი;
2. Médecin du travail – საწარმოს ექიმი;
3. Comité Social et Économique (CSE) – თანამშრომელთა წარმომადგენლობითი ორგანო, რომლის არსებობაც სავალდებულოა 11-ზე მეტი დასაქმებულის შემთხვევაში და აკონტროლებს პროფესიული უსაფრთხოების პირობებს. უზრუნველყოფილია მრავალდონიანი მიდგომა, სადაც მონაწილეობენ დამსაქმებელიც და თანამშრომელთა წარმომადგენლებიც.

საქართველოში შრომის ინსპექციის წარმომადგენელს შეუძლია შეამოწმოს სამუშაო სივრცე მხოლოდ წინასწარი გაფრთხილების საფუძველზე, გასცეს მითითებები, შეაჩეროს სამუშაო პროცესი და დააჯარიმოს დამსაქმებელი. თუმცა 2021 წლის მონაცემებით, ინსპექტირების რეალური შესაძლებლობები შეზღუდულია რესურსების სიმწირისა და რეგიონული დაფარვის სიმცირის გამო (Human Rights Watch, 2020) (ცხრილი 1, ცხრილი 2).

საფრანგეთში ინსპექცია მოქმედებს როგორც პრევენციული, ასევე სანქციური ინსტიტუტი. 2022 წლის სტატისტიკით, ორგანიზაციებში განხორციელდა 270,000-მდე ვიზიტი. დამსაქმებლებს ევალებათ კანონის შესრულება, წინააღმდეგ შემთხვევაში ინსპექტორებს შეუძლიათ საქმე სასამართლოს გადასცენ. სანქციების სპექტრი გაცილებით ფართოა და მოიცავს ადმინისტრაციულ ჯარიმებს, სამუშაოს შეჩერებას და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას.

ცხრილი 1. საქართველოს და საფრანგეთის შრომის ინსპექციის სამსახურის შედარებითი მონაცემები

ასპექტი	საქართველო	საფრანგეთი
სტატუსი	საჯარო სამართლის იურიდიული პირი	სახელმწიფო ადმინისტრაციის ნაწილი
დამოუკიდებლობა	ექვემდებარება მინისტრს (მინისტრს აქვს მნიშვნელოვანი კონტროლის უფლება)	შედარებით მაღალი დამოუკიდებლობა (ექვემდებარება მხოლოდ შრომის სამინისტროს)
უფლებამოსილება	კონსულტაციები, ინსპექტირება, საჩივრების განხილვა	ფართო უფლებამოსილება: მოულოდნელი შემოწმება, ფუნქციონის შეჩერება, სანქციები
ორგანიზაციაში შესვლის უფლება	ინსპექტირება დაშვებულია, თუმცა საჭიროა წინასწარი გაფრთხილება	ინსპექტირება ხორციელდება ნებისმიერ დროს გაფრთხილების გარეშე
მოქნილობა/ შეზღუდვები	განსაკუთრებული შეზღუდვები თავდაცვის სტრუქტურებზე	ვრცელდება ყველა დამსაქმებელზე, გარდა გამონაკლისებისა
მონიტორინგი და ანგარიში	წელიწადში ერთხელ მრჩეველთა საბჭოსა და პარლამენტში ანგარიშის წარდგენა	პერიოდული ანგარიში და პარლამენტის კონტროლი
სამოქალაქო ჩართულობა	მრჩეველთა საბჭო შედგება სხვადასხვა მხარისგან (დამსაქმებელი, დასაქმებული და სხვ.)	შრომის ინსპექცია ითვალისწინებს პროფკავშირებისა და მოქალაქეთა ჩართულობას

ცხრილი 2. მოთხოვნები პროფესიული უსაფრთხოების სპეციალისტების და კომპლექტებისადმი საქართველოსა და საფრანგეთში

კრიტერიუმი	საქართველო	საფრანგეთი
მოთხოვნა - მცირე კომპანიებისთვის (დასაქმებულთა რაოდენობა ≤ 20)	შესაძლებელია დამსაქმებელმა თავად შეითავსოს სპეციალისტის ფუნქციები	ყველა კომპანია ვალდებულია იზრუნოს უსაფრთხოებაზე, ხშირად იყენებენ მონვეულ სპეციალისტს ან შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის სამსახურს (SST)
მოთხოვნა საშუალო კომპანიებისთვის (დასაქმებულთა რაოდენობა 21-99)	მინიმუმ 1 სპეციალისტი	სოციალურ-ეკონომიკური კომიტეტი (CSE) ჩართულია, SST აუცილებელია, თუმცა სპეციალისტის რაოდენობა არ არის მკაცრად განსაზღვრული
მოთხოვნა ≥ 100 დასაქმებულის შემთხვევაში	პროფესიული უსაფრთხოების სამსახურის თანამშრომელი ≥ 2 სპეციალისტი	შრომის კომიტეტები (CSE), პროფესიული რისკის შეფასება, ხშირი კონსულტაცია SST-თან
ფორმალური სტრუქტურა	რაოდენობრივად განსაზღვრული კადრებით	უფრო მოქნილი, მაგრამ სისტემურად ინტეგრირებული SST და CSE მექანიზმებში

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში კანონმდებლობა ვითარდება და იცვლება საერთაშორისო მოთხოვნებთან შესაბამისობაში, პრაქტიკაში გამოწვევები რჩება, კერძოდ:

- სპეციალისტების დეფიციტი;
- ადამიანური რესურსის სიმცირე;
- მცირე და საშუალო ბიზნესის დაუმორჩილებლობა, რამაც გამოიწვია ისეთი შემთხვევების ზრდა, როდესაც სამუშაოზე დაშავებული ან დაღუპული დასაქმებულების საკითხი სათანადოდ ვერ რეგულირდებოდა (EMC, 2023).

საფრანგეთში პროფესიული უსაფრთხოება შედარებით დაცულია მრავალდონიანი სისტემის, წარმომადგენლობითი ორგანოების და პროფკავშირების აქტიური ჩართულობის გამო (ცხრილი 3). Eurofound-ის მონაცემებით (2022), საფრანგეთში სამუშაოზე გამოწვეული ავარიების რაოდენობა მნიშვნელოვნად ჩამორჩება ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებელს. ეს მიუთითებს, რომ ძლიერი რეგულაციები რეალურად ახდენს გავლენას პრაქტიკაზე.

ცხრილი 3. საქართველოსა და საფრანგეთში შრომის ინსპექციის სამსახურის ძირითადი განსხვავებები და რეკომენდაციები

თემა	კომენტარი და რეკომენდაცია
დამოუკიდებლობა	საფრანგეთში ინსპექცია უფრო დამოუკიდებელია. საქართველოში მინისტრის გავლენა ძლიერია – რეკომენდებულია რეგულაციის შეცვლა და ინსპექციის ინსტიტუციური დამოუკიდებლობის გაძლიერება
მონიტორინგის უფლება	საფრანგეთში ინსპექტორებს აქვთ მეტი მოქნილობა და სამართლებრივი ბერკეტი. საქართველოშიც საჭიროა შრომის ინსპექტორის პრაქტიკული უფლებების გაძლიერება
სანქციების მექანიზმი	საფრანგეთში ინსპექციის დასკვნას შეიძლება მოჰყვეს სისხლისსამართლებრივი დევნა. საქართველოში კი, სანქციური ბერკეტები შედარებით სუსტია – მიზანშეწონილია ინსპექციის დასკვნების სამართლებრივი ძალის გაზრდა
პროფესიული სტანდარტი	საფრანგეთში ინსპექტორები ექვემდებარებიან მკაცრ პროფესიულ სტანდარტებს და გადიან რეგულარულ ტრენინგებს; საქართველოშიც არსებობს ეს მექანიზმი, თუმცა საჭიროა მუდმივი დახვეწა და დაფინანსების გაზრდა
შიდა და გარე აუდიტის დახვეწა	აუცილებელია შიდა და გარე პროფესიული უსაფრთხოების სპეციალისტების რაოდენობა და ურთიერთთანამშრომლობა განისაზღვროს არა თანამშრომლების რაოდენობის, არამედ საწარმოს საქმიანობის ტიპისა და სტრუქტურის მიხედვით

საქართველოსა და საფრანგეთის შრომის ინსპექციის სისტემების შედარება ცხადყოფს როგორც განსხვავებულ სტრუქტურებს, ასევე განვითარებისა და ეფექტიანობის განსხვავებულ დონეს. საქართველო ეტაპობრივად ახორციელებს რეფორმებს, მაგრამ საჭიროა მეტი მხარდაჭერა პრაქტიკის დონეზე: განსაკუთრებით სპეციალისტების მომზადება და ინსპექციის ტექნიკური გაძლიერება. საფრანგეთის მაგალითი გვიჩვენებს, რომ ძლიერი ინსტიტუციური სისტემა, რომელიც მოიცავს თანამშრომელთა ჩართულობას, მკაფიო წესებსა და მრავალდონიან კონტროლს, უფრო ეფექტიანად იცავს დასაქმებულის უფლებებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Human Rights Watch, "No Year Without Deaths": A Decade of Deregulation Puts Georgian Miners at Risk, 2020
2. საქართველოს შრომის კოდექსი, საქართველოს პარლამენტი, 2023
3. საქართველოს კანონი შრომის ინსპექციის შესახებ, 2020
4. ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო. შრომის ინსპექციის დეპარტამენტის ანგარიში, 2022
5. Ministère du Travail, du Plein emploi et de l'Insertion, Code du Travail, 2023
6. Ministère du Travail. Rapport annuel sur l'inspection du travail, 2023
7. Eurofound, Occupational safety and health country profile – France, 2022
8. European Agency for Safety and Health at Work, Regulatory framework: France, 2021
9. EMC – ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი, შრომის ინსპექციის საქმიანობის შეფასება საქართველოში, 2023
10. International Labour Organization (ILO), Labour Inspection and Occupational Safety and Health: A Guide to the Role of Labour Inspection Services, 2021

დავით ქვრივიძე, მარინა ციმაკურიძე, მაია ციმაკურიძე

საქართველოსა და საფრანგეთის შრომის ინსპექციის შესახებ კანონის ფუნქციონის შედარებითი ანალიზი

თსსუ, კვების, ასაკობრივი მედიცინის, გარემოსა და პროფესიული ჯანმრთელობის დეპარტამენტი, თბილისი, საქართველო

რეზიუმე

სტატიაში მოცემულია საქართველოსა და საფრანგეთის შრომის ინსპექციის კანონმდებლობის შედარებითი ანალიზი, განსაკუთრებული აქცენტით პროფესიული უსაფრთხოების სპეციალისტების ფუნქციებზე, დამსაქმებელთა ვალდებულებებსა და კონტროლის მექანიზმებზე. გაანალიზებულია კანონები, ოფიციალური სახელმწიფო დოკუმენტები, საერთაშორისო ორგანიზაციების ანგარიშები და აკადემიური ლიტერატურა. შედარებულია საქართველოს და საფრანგეთის შრომის ინსპექციის მოდელეები და ის გამოწვევები, რაც არსებობს პროფესიული ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების განხორციელების პრაქტიკაში.

